

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ТА СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Зарубіна А. В.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри природничих наук і методики їхнього навчання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
вул. Шевченка, 1, Кропивницький, Україна
orcid.org/0000-0002-1457-9485
agv22@ukr.net*

Кирпенко В. М.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
начальник кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
вул. Сумська 77/79, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-3682-7352
vital1973fp@gmail.com*

Коломієць Н. А.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
професор кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
вул. Сумська 77/79, Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-6802-6691
nadyakolomiets@gmail.com*

Полтавець А. І.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба,
вул. Сумська 77/79, Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-0695-4465
apoltavesc82@gmail.com*

Щербатюк Н. І.

*старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
вул. Шевченка, 1, Кропивницький, Україна
orcid.org/0000-0002-7849-8465
0501725359@ukr.net*

Ключові слова: рекреація, інфраструктура, туризм, спорт, оздоровлення, довкілля, Центральноукраїнський регіон.

Статтю присвячено висвітленню перспектив та можливостей для подальшого розвитку спортивної та рекреаційно-оздоровчої сфери в Центральному регіоні України, а також пропозиції конкретних заходів для досягнення цих позитивних можливостей. Методологічну основу дослідження становлять принципи інституційного та діяльнісного підходів.

Автори аналізують поточний стан і тенденції розвитку цих сфер, виокремлюють ключові проблеми та перспективні напрями подальшого розвитку. Розглянуто існуючі програми та ініціативи в галузі оздоровлення, рекреації та спорту в Центральноукраїнському регіоні, а також висвітлено можливості для покращення інфраструктури та стимулювання активності населення в цих сферах. Визначено, що Центральноукраїнський регіон має значний, а за деякими напрямками – унікальний природно-ресурсний потенціал та історико-культурну спадщину, котрі можна використовувати в туристичних, рекреаційних, лікувально-оздоровчих, спортивних та реабілітаційних цілях.

Визначено, що зростання конкурентних позицій Центральноукраїнського регіону на світовому та національному туристичних ринках необхідно пов'язувати зі створенням сприятливого інвестиційного клімату на макrorівні (привабливі та передбачувані умови економічної діяльності в країні загалом) та мікрорівні (податкові, митні та інші пільги для підприємств, що спеціалізуються на в'їзному та внутрішньому туризмі) з метою припливу вітчизняного та іноземного капіталу в санаторно-курортне будівництво, модернізацію та реконструкцію здравниць, готелів та оптимізацію інфраструктурних зв'язків, а також проведення спеціальних заходів, націлених на підвищення іміджу Центральноукраїнського регіону на світовому туристичному ринку оздоровчо-рекреаційних послуг, шляхом широкого багатоканального поширення рекламно-інформаційних матеріалів по країні, регулярного проведення інформаційно-ознайомчих заходів у зарубіжних країнах та їх засобах масової інформації, організації рекламних поїздок до Центральноукраїнського регіону представників інших держав та регіонів.

PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF HEALTH, RECREATION, AND SPORTS ACTIVITIES IN THE CENTRAL UKRAINIAN REGION

Zarubina A. V.

*PhD in Geography, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Natural Sciences and Methods of Their Teaching
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
Shevchenko str., 1, Kropyvnytskyi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1457-9485
agv22@ukr.net*

Kyrpenko V. M.

*PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Chief of the Department of Physical Education, Special Training and Sports
Ivan Kozhedub Kharkiv National University of the Air Force
Sumska str., 77/79, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3682-7352
vital1973fp@gmail.com*

Kolomiets N. A.

*PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Professor at the Department of Physical Education, Special Physical Training
and Sports*

*Ivan Kozhedub Kharkiv National University of the Air Force
Sumska str., 77/79, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6802-6691
nadyakolomiets@gmail.com*

Poltavets A. I.

*PhD in Physical Education and Sports,
Associate Professor at the Department of Physical Education, Special Physical Training and Sports
Ivan Kozhedub Kharkiv National University of the Air Force*

*Sumska str., 77/79, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0695-4465
apoltavec82@gmail.com*

Shcherbatiuk N. I.

*Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Education
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University*

*Shevchenko str., 1, Kropyvnytskyi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7849-8465
0501725359@ukr.net*

Key words: *recreation,
infrastructure, tourism,
sports, health improvement,
environment, Central
Ukrainian region.*

The article is dedicated to highlighting the perspectives and opportunities for further development of the sports, recreational, and health sectors in the Central Ukrainian region, as well as proposing specific measures to achieve these positive opportunities. The methodological basis of the research is formed by the principles of institutional and activity-based approaches.

The authors analyze the current state and trends of development in these sectors, identify key problems, and outline prospective directions for further development. Existing programs and initiatives in the field of health improvement, recreation, and sports in the Central Ukrainian region are examined, along with opportunities for improving infrastructure and stimulating population activity in these areas. It is noted that the Central Ukrainian region has significant natural-resource potential and historical-cultural heritage, which can be utilized for tourist, recreational, therapeutic, sports, and rehabilitation purposes.

It is determined that enhancing the competitive positions of the Central Ukrainian region in the global and national tourism markets should be linked to creating a favorable investment climate at both macro (attractive and predictable conditions for economic activity in the country as a whole) and micro levels (tax, customs, and other benefits for enterprises specializing in inbound and domestic tourism) to attract domestic and foreign capital into sanatorium-resort construction, modernization and reconstruction of health resorts and hotels, optimization of infrastructure links, and conducting special events aimed at enhancing the image of the Central Ukrainian region in the global tourism market for health and recreation services. This could be achieved through wide multi-channel dissemination of promotional and informational materials throughout the country, regular informational events in foreign countries and their mass media, and organizing promotional trips to the Central Ukrainian region for representatives of other states and regions.

Постановка проблеми. У сучасній Україні існує значний розрив між офіційними даними, відображеними в текстах державних цільових програм, що закріплюють певні цільові показники частки населення, залученого до систематичних занять фізичною культурою та спортом, і реальною чисельністю людей, котрі займаються цими видами діяльності на регулярній основі. У свідомості населення є потреба в зміцненні свого здоров'я, проте вона входить у суперечність із властивою для значної частини людей поведінкою, яка об'єктивно впливає на різні показники здоров'я, причому цей вплив може мати й негативний характер. Проблема тут полягає в тому, що значна частина населення недооцінює важливість здоров'я та здорового способу життя, що супроводжується як відсутністю розвиненої валеологічної культури, системних уявлень про здоров'я та його різні компоненти, так і несформованістю сталого інтересу до фізкультурно-спортивної діяльності, сприйняття останньої як невід'ємного компонента життєдіяльності. Звідси виникає необхідність у розгляді факторів формування та перспектив розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в структурі рекреації населення в Україні.

Незважаючи на досить глибокі, фундаментальні дослідження в українській туристичній сфері та зібраний значний аналітико-оцінювальний матеріал, Центральнорукраїнський регіон залишається цікавим об'єктом для нових дослідницьких напрямів, як-от оздоровчо-рекреаційний та спортивний туризм.

Питаннями використання Центральнорукраїнського регіону як комплексного туристичного рекреаційного майданчика займалась значна плеяда українських учених. Зокрема, проблемами вивчення, охорони та популяризації пам'яток історії та культури Центральнорукраїнського регіону займалися В. М. Мельниченко, І. Ю. Удовиченко, О. Шамрай. Музеям та заповідникам Центральнорукраїнського регіону як основним центрам збереження культурної спадщини краю присвячені роботи В. І. Нестеренко, І. І. Стеж. Пізнавально-виховний потенціал культурної спадщини Центральнорукраїнського регіону та окремі пам'ятники краю розглянуті в роботах таких авторів, як Н. М. Ошатна, Д. А. Іванов, Т. В. Ярмош. Дослідженням культурної спадщини регіону, пов'язаної із життям та діяльністю видатних особистостей, займалися В. В. Гоцуляк, М. В. Прилипко.

Необхідно зазначити, що зі зміною якості життя людей у сфері туризму виникає низка проблем, вирішення яких має особливу важливість та актуальність. Одним із таких проблемних напрямів в Україні є спортивний та оздоровчо-рекреаційний туризм. Його розвиток можливий за наяв-

ності теоретико-методологічної бази та низки практичних досліджень, які в цій статті частково представлені на прикладі Центральнорукраїнського регіону.

Центральнорукраїнський регіон є одним зі староосвоєних рекреаційних регіонів України, історія його рекреаційного освоєння налічує понад 100 років. Наразі особливої важливості набуває розроблення ефективної регіональної політики у староосвоєних оздоровчо-рекреаційних регіонах, які пережили етап зміни рекреаційних функцій, та вирішення складних проблем старіння турпродукту, його матеріально-технічного забезпечення та погіршення якості рекреаційного середовища.

Мета статті полягає у висвітленні перспектив і можливостей для подальшого розвитку спортивної та рекреаційно-оздоровчої сфери в Центральнорукраїнському регіоні України, а також у пропозиції конкретних заходів для досягнення цієї мети.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження:**

- огляд сучасного стану спортивної та рекреаційної інфраструктури, програм і заходів у Центральнорукраїнському регіоні України;
- визначення потенціалу регіону у сфері спорту і рекреації, включаючи наявні ресурси та природні умови;
- виокремлення основних проблем, з якими зіштовхується розвиток спорту та оздоровлення в регіоні;
- пропозиція конкретних стратегій і заходів, спрямованих на подолання існуючих проблем та використання потенціалу регіону для розвитку спорту та оздоровчо-рекреаційної діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять принципи інституційного та діяльнісного підходів. Як зазначається в спеціальних дослідженнях, присвячених спортивно-оздоровчій діяльності як соціальному інституту, останній нині функціонує як особлива інституційна форма та суспільна практика соціалізації індивіда, його виховання, а також перетворення об'єктивної реальності, задоволення різних соціокультурних, економічних, дозвільних та інших потреб. Інституційний підхід дозволяє визначити як об'єктивні параметри функціонування спорту, так і суб'єктивні характеристики, які включають ціннісні орієнтації, установки представників різних соціальних груп і верств, створені задля спортивно-оздоровчої діяльності. Як значущий методологічний підхід, який використовується в межах даного дослідження, виступає діяльнісний підхід: тут спорт розглядається як специфічний вид діяльності оздоровчого характеру, що виступає невід'ємним компонентом способу життя осіб, залучених у спортивно-оздоровчу діяльність. Застосування

діяльнісного підходу як методологічної основи для дослідження проблеми формування оздоровчої спортивної культури дозволяє розкрити механізми та закономірності в рамках відповідних установок та орієнтацій, що виникають у процесі здійснення спортивно-оздоровчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Центральноросійський регіон, до складу якого входять Черкаська та Кіровоградська області, має зручне економіко-географічне та туристичне положення.

Регіон має помірно-континентальний клімат, який піддається значному впливу циклонів упродовж усього року, а також характеризується найбільшою кількістю опадів у період із травня по липень.

Водні ресурси регіону є достатніми. На території Центральноросійського регіону протікають ріки Південний Буг та Дніпро з їхніми притоками, а також знаходяться водосховища Кременчуцьке, Канівське та Дніпродзержинське. Крім того, на цій території знаходяться родовища мінеральних та лікувальних родонових вод, як-от Новоукраїнка, Знам'янка та Умань, завдяки багатому геологічному складу Російського кристалічного щита. Також регіон багатий на корисні копалини, що пов'язано з його розташуванням на території Російського кристалічного щита та різними геологічними особливостями.

Черкаська область включає вісім заповідників: Державний історико-культурний заповідник «Рідний край Тараса Шевченка», Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», Корсунь-Шевченківський історико-культурний заповідник, Державний історико-культурний заповідник у місті Кам'янка, Державний історико-культурний заповідник «Трахтемиров», Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура», Шевченківський національний заповідник у місті Канів, Державний історико-культурний заповідник «Старий Умань» [3].

Туристичним центром вважається Канівський район. Особливо високо цінується Канівський природний заповідник. Він відомий по всій Україні.

«Сосновий бір» – справжня природна «перлина» Черкащини. Парк-пам'ятник садово-паркового мистецтва дарує гостям зону активного відпочинку та релаксу. Тут навіть можна займатися альпінізмом.

Черкаська область має також курорти з лікувальними мінеральними водами, які можна знайти в селі Мошни, місті Золотоноша та інших населених пунктах [4].

У селищі Водяники Черкаської області розташований гірськолижний курорт «Водяники», що став популярним місцем відпочинку для людей з усієї країни, які бажають втекти від щоден-

ної рутинної роботи та насолодитися лижними або сноубордичними прогулянками. Комплекс був відкритий чотири роки тому і вже завоював велику популярність завдяки якісному обслуговуванню та розмаїттю розваг. Гірськолижний курорт «Водяники» пропонує траси різної складності (450 м, 590 м, 800 м – із середнім перепадом висоти 58 м), чотирьокісельну канатну дорогу, бугельний підйомник, парк для сноубордингу з трьома лініями трамплінів і половинним трубопроводом, а також школу для навчання цим видам спорту [9].

Порівняно з іншими областями України (середній показник територій природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) – 10–15% від загальної площі області) Черкаська область має надто низький показник ПЗФ (2,9%), але це не вплинуло на різноманітність типового та видового складу природоохоронних об'єктів. В області природоохоронний статус мають: 112 гідрологічних, 57 ботаничних, 20 ландшафтних, 10 загальнозоологічних заказників, 51 заповідне урочище, 2 національні природні парки, 1 природний заповідник, 1 регіональний ландшафтний парк [4, с. 58–65]. За кількісними показниками переважають гідрологічні заказники (115 об'єктів), а за площею територій – ландшафтні заказники (12803, 938 га) [7, с. 59].

Черкаська область багата на археологічні пам'ятки. Загальна кількість – 8833 археологічні об'єкти, 3326 пам'яток археології. Серед них: 7203 – кургани, 1259 – поселення, 137 – городища, 50 – ґрунтові могильники, 180 – інші пам'ятки (печери, підземні ходи, льохи, вали, святилища, замчища, площі, зольники тощо) [6, с. 39–42].

Використовуючи дані рисунку 1, можна підсумувати: Черкаська область має 16 територій та об'єктів ПЗФ та 6 парків пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; 224 регіональні заказники та 1 регіональний ландшафтний парк; 186 пам'яток природи та 54 парків-пам'ятників садово-паркового мистецтва регіонального значення.

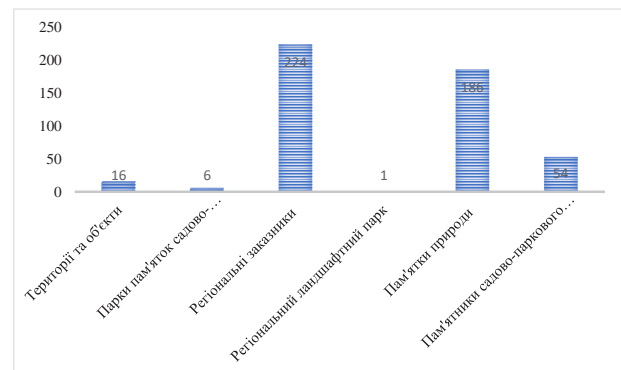

Рис. 1. Природно-рекреаційний потенціал Черкаської області

Джерело: складено авторами на основі [4]

Черкаська область може забезпечити відпочиваючим піший туризм, фотосафарі, захоплюючі екскурсії, відпочинок на берегах водойм, різноманітні види спорту, включаючи водні, та відвідування місць оздоровлення.

Туристичний та рекреаційний потенціал Кіровоградської області включає численні ресурси для оздоровчого туризму. Геометричний центр України, розташований у Добровеличківському районі, робить Кіровоградщину унікальною та привабливою для дослідників та інвесторів не лише з інших областей, а й з-за кордону [5].

Одним з яскравих символів області є державний заповідник-музей І. К. Карпенка-Карого «Хутір Надія» в Кропивницькому районі. Про нього знають усі місцеві мешканці, адже саме тут щороку відбувається відзначення календарно-обрядових свят і відомий фестиваль народного мистецтва «Вересневі самоцвіти».

Кіровоградська область має унікальні природні оздоровчі ресурси санаторних закладів «Дружба», «Гусарське урочище», «Славутич», «Лісова пісня». Окрім закладів для сімейного відпочинку та оздоровлення, в Кіровоградській області є дитячі санаторії «Бригантина», «Чайка», «Хвиля», «Колосок» та ін. Розташовані вони зазвичай біля берегів річок чи лісових масивів.

Важливою складовою частиною рекреаційно-туристичного потенціалу Кіровоградської області є спортивне орієнтування. Під спортивним орієнтуванням прийнято розуміти вид спорту, головна мета якого полягає в переміщенні по території з використанням карти та компасу для швидкого знаходження певних контрольних пунктів. Заняття спортивним орієнтуванням сприяють фізичному розвитку, формуванню гармонійної особистості, гармонізують ставлення до навколишнього середовища, формують стійкість до дискомфорту за різних погодних умов, створюють передумови для індивідуалізації особистості [7].

Розвиток спортивного орієнтування в Кіровоградській області має тривалу історію. Перші офіційні змагання з орієнтування на обласному рівні відбулися вже в 1964 році на маркованій трасі в масиві Чорний ліс, що знаходиться в місті Знам'янка. Той же район став основою для створення першої спортивної карти в межах області, яка почала використовуватися для змагань з 1969 року.

Натепер на території Кіровоградської області створено близько 50-ти спортивних карт. Під час аналізу географічного розподілу карт по області можна відзначити, що найбільша кількість спортивних карт припадає на Знам'янський, Олександрівський, Маловисківський, Світловодський та Кропивницький райони. Це райони з великими лісовими масивами та рельєфом, що характери-

зується значними перепадами висот. Такі умови створюють ідеальні можливості для розроблення цікавих та різноманітних маршрутів спортивного орієнтування. Також цьому сприяють такі чинники:

– Природні ресурси. Кіровоградська область може похвалитися своєю прекрасною природою, яка створює ідеальні умови для проведення спортивного орієнтування. Ліси, гори, річки і поля надають багато можливостей для створення різноманітних маршрутів;

– Туристична інфраструктура. Розвиток спортивного орієнтування може стимулювати розвиток туристичної інфраструктури в області. Відкриття нових маршрутів та спортивних об'єктів приверне увагу як місцевих жителів, так і туристів з інших регіонів;

– Здоров'я та фітнес. Спортивне орієнтування сприяє підвищенню рівня фізичної активності серед населення. Це може допомогти в боротьбі із сидячим способом життя та проблемами зі здоров'ям, а також підвищити загальний рівень фізичної підготовки;

– Розвиток туризму. Спортивне орієнтування може стати одним із ключових елементів туристичної програми області. Відбудова репутації як місця, де можна активно провести час і отримати незабутні враження, може привернути більше туристів та інвестицій;

– Розвиток молодіжного спорту. Спортивне орієнтування є доступним видом спорту, який може зацікавити багатьох молодих людей. Розвиток і підтримка спортивних клубів та програм для дітей та молоді може сприяти їхньому фізичному та соціальному розвитку.

Таким чином, спортивне орієнтування може стати важливим складником рекреаційно-туристичного потенціалу Кіровоградської області, сприяючи розвитку туризму, здоров'я населення та молодіжного спорту.

Отже, Кіровоградщина багата на природні об'єкти унікального характеру, але створення та будівництво потужної туристичної та оздоровчої бази потребує фінансування.

Туристи віддають перевагу відпочинку в екологічно чистих регіонах, а також у країнах з переважаючою комфортністю перебування, високим рівнем сервісу та гарною матеріально-технічною базою для обслуговування приїжджих. Функціонування ринку туристичних послуг, транспортної інфраструктури, підприємств санаторно-курортної та туристичної галузі Центральноукраїнського регіону нині не можна оцінювати загалом позитивно, оскільки є низка проблем, без першочергового вирішення яких неможливо конкурувати в цих галузях з іншими регіонами як на національному, так і зарубіжному рівнях. В умовах конкуренції

на національному та світовому ринку рекреаційних послуг виникає необхідність детального аналізу сильних та слабких сторін регіону, пошуку шляхів покращення та зміцнення. Задля цього автором було проведено SWOT-аналіз Центральноукраїнського регіону, результати якого наведено в таблиці 1.

Результати SWOT-аналізу свідчать про те, що в Центральному регіоні України є значний потенціал для розвитку оздоровчо-рекреаційної та спортивної діяльності. Розглянемо кілька перспективних напрямків розвитку.

Інфраструктура спортивних об'єктів. Розвиток та модернізація спортивних стадіонів, спортивних комплексів, басейнів та інших спортивних об'єктів сприятиме підвищенню зацікавленості населення в здоровому способі життя та спорті.

Розвиток туризму та рекреації. Створення нових туристичних маршрутів, розвиток баз відпочинку, агротуризму та екотуризму сприятиме привабленню туристів до регіону, а також підвищить якість життя місцевого населення.

Розвиток спортивних програм і заходів. Організація спортивних заходів, змагань та фестивалів з різних видів спорту сприятиме активізації спортивної діяльності та популяризації здорового способу життя.

Залучення молоді до спорту. Створення сприятливих умов для зайняття спортом серед дітей та молоді, розвиток спортивних шкіл та секцій допоможе не лише вихованню здорової молоді, а й формуванню спортивних талантів.

Підтримка масового спорту. Створення умов для активної участі населення в масових спортивних заходах, забезпечення доступності спортивних майданчиків та тренувальних баз усім верствам суспільства.

Розвиток спортивної медицини та фітнес-індустрії. Забезпечення належного рівня медичного обслуговування спортсменів, розвиток фітнес-центрів та студій спортивного здоров'я дозволить підтримувати активність населення та популяризувати здоровий спосіб життя.

Загалом, розвиток оздоровчо-рекреаційної та спортивної діяльності в Центральному регіоні України вимагає комплексного підходу, включаючи інвестиції в інфраструктуру, організацію заходів та програм, підтримку спортивних та туристичних ініціатив і сприяння здоровому способу життя.

Оздоровчо-рекреаційна та спортивна діяльність являє собою діяльність, спрямовану на зміцнення здоров'я залучених до неї індивідів, підвищення рівня їхньої працездатності, вдосконалення фізичних і духовних якостей. Спортивно-оздоровча діяльність відіграє важливу роль у житті людини, сприяючи гармонійному розвитку особистості, будучи важливим стимулом щодо її фізичного і духовного розвитку, формування стійкості до сприйняття ситуацій стресового характеру, викликаних чинниками навколишнього середовища. Майбутнє країни загалом залежить від показників здоров'я її населення, насамперед молоді, що зумовлює необхідність

Таблиця 1

SWOT-аналіз Центральноукраїнського регіону

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Культурне надбання. Регіон багатий на історичні та культурні пам'ятки, такі як старовинні міста, замки, музеї та інші архітектурні пам'ятки. 2. Географічне розташування. Центральна частина України забезпечує зручний доступ до багатьох регіональних центрів та туристичних об'єктів. 3. Розвинена інфраструктура. Наявність комфортної транспортної та готельно-ресторанної інфраструктури сприяє зручності для туристів. 4. Природні красоти. Регіон володіє мальовничими природними ландшафтами, такими як річки, ліси, парки і заповідники.	1. Недостатня маркетингова промоція. Відсутність ефективних маркетингових стратегій може обмежувати привабливість регіону для туристів. 2. Низька освіченість місцевого населення про потенціал регіону. Неусвідомлення місцевими жителями важливості розвитку туризму може обмежувати розвиток галузі. 3. Нерозвинена інфраструктура для активного відпочинку. Відсутність спеціалізованих місць для активного відпочинку, таких як велосипедні маршрути або спортивні комплекси, може впливати на привабливість регіону для туристів.
Можливості	Загрози
1. Розвиток екологічного туризму. Використання природних ресурсів для розвитку екологічного туризму може привернути увагу екологічно свідомих туристів. 2. Розвиток культурно-мистецького туризму. Пропаганда культурних та мистецьких заходів може збільшити потенціал регіону як туристичного напрямку. 3. Залучення інвестицій. Інвестиції в туристичну інфраструктуру можуть покращити якість та розмаїття послуг для туристів.	1. Конкуренція з іншими регіонами. Інші туристичні регіони можуть представляти конкуренцію через свої унікальні пропозиції та маркетингові стратегії. 2. Політична нестабільність. Політичні та соціальні коливання можуть впливати на рівень туристичного потоку та загальну безпеку в регіоні. 3. Екологічні проблеми. Забруднення довкілля та інші екологічні проблеми можуть негативно впливати на привабливість регіону для туристів.

Джерело: складено авторами

ширшого залучення молодих людей у систематичні заняття спортом. Висока значимість спорту визначається його роллю в зміцненні та підтримці здоров'я, профілактиці різних захворювань, підтримці високого рівня працездатності [1, с. 3–9].

Зростання добробуту населення, його поінформованість про можливості відпочинку, доступність поїздок висувають нові вимоги до якості відпочинку, в тому числі до рекреаційної інфраструктури. Держава, дбаючи про здоров'я нації, про відтворення людського капіталу, приділяє достатню увагу та спрямовує значну кількість фінансових ресурсів на розвиток рекреації як індустрії.

Економічна важливість створення рекреаційної інфраструктури для держави полягає в такому:

- підвищується рівень процвітання мешканців регіону, посилюється мотивація до створення привабливих умов для бізнесу, туристів та інших відвідувачів;

- підвищується здатність регіону відтворювати освічену, висококваліфіковану та здорову робочу силу.

Створення рекреаційної та спортивної інфраструктури створює безліч переваг для регіону та його соціально-економічного розвитку. Для бізнесу це стимулює розвиток, що відповідає потребам суб'єктів території для роздрібною торгівлі, розваг, забезпечення офісами та іншими комерційними послугами, забезпечує чисту користь суспільству в доступності та ефективному використанні інфраструктури, а також агрегації та стійкості комерційних об'єктів. Вирішуючи загальне стратегічне завдання комплексного соціально-економічного розвитку, органам місцевої влади необхідно дотримуватися такої тактики:

- по-перше, здійснити пошук комерційних об'єктів, які можна використовувати в рекреаційних цілях, в існуючих чи запланованих центрах активності майбутніх рекреантів;

- по-друге, створювати нові зручні торговельні об'єкти для забезпечення потреб місцевого населення в нових житлових районах або в безпосередній близькості від існуючих торгових центрів;

- по-третє, організувати дрібну роздрібну торгівлю для забезпечення потреб місцевих мешканців та працівників у зручних місцях;

- по-четверте, створювати об'єкти розваг, які не потребують спеціальних дозволів та внесення до плану об'єктів площею понад 1000 кв. м.

Рекреаційна інфраструктура має підтримувати розвиток кількох галузей рекреаційної сфери: санаторно-курортну галузь із готелями, санаторіями, лікувальними та спортивними установами й туристичну, що сприяє пізнавальній активності громадян, їх рухливому способу життя, схильності до самостійної організації дозвілля.

Туристична галузь потребує організації об'єктів відпочинку на свіжому повітрі, в тому числі обладнані кемпінги, стежки для прогулянок, парки, зелені зони. Туризм необхідно стимулювати як з боку рекреантів – туристів, так і з боку жителів, що приймають гостей, пропагувати гостинність, культуру поведінки, санітарно-гігієнічні норми, громадську та особисту безпеку. Останнє є особливо важливим у період зростання туристичних загроз, у регіонах з нестабільною політичною обстановкою, різномірним за соціальними і національними ознаками населенням. Розвиток туризму має максимізувати зайнятість і довгострокові економічні, соціальні та культурні переваги.

Регіональні органи управління повинні заохочувати створення добре розроблених та зручно розташованих туристичних об'єктів, у тому числі інтегрованих курортів, мотелів для проживання, хостингів із різними наборами послуг, від койко-місця зі сніданком до окремих будиночків та котеджів з підвищеною комфортністю. Забезпечення доступу об'єктів туризму до громадського транспорту також сприяє його розвитку.

Рекреаційна інфраструктура повинна розвиватися спільно з інноваційною інфраструктурою, вони можуть взаємно доповнюватись та спільно використовувати об'єкти та результати своєї діяльності. Знайомство рекреантів з інноваційною інфраструктурою регіону сприяє дифузії інновацій, дозволяє вирішувати також освітні завдання для населення та задовольняти пізнавальні потреби. Інноваційна структура покликана створити можливість для інновацій в економіці знань у рамках існуючих та нових галузей промисловості, наукових досліджень та освіти. Для її ефективного функціонування державним та місцевим органам влади слід: заохочувати розширення і розвиток логістики та інфраструктури зв'язку; здійснювати підтримку розвитку бізнес-кластерів; сприяти поліпшенню навколишнього природного середовища, що дає хід інноваціям і творчій діяльності; створювати інфраструктуру, яка допомагає людям розвивати творчість, отримувати нові навички та розпочати новий бізнес у центрах активності та поряд із зупинками громадського транспорту як місця концентрації споживачів; використовувати можливості університетів та інших закладів вищої освіти для проведення освітніх ярмарків, що популяризують наукові досягнення, створювати сайти з рекламою інноваційних продуктів, виготовлених у регіоні; створювати бізнес-інкубатори для запуску малих інноваційних підприємств туристичної спрямованості; розвивати науковий туризм, організувати конференції, форуми, семінари та симпозіуми; покращувати доступ до інформації та навчання мешканців та

рекреантів шляхом подальшого розвитку бібліотек як громадських навчальних центрів, у тому числі й у віртуальному середовищі [2, с. 59–63].

Розвиток рекреаційної інфраструктури має передбачати вирішення проблеми ресурсозабезпечення, а також перероблення відходів, зниження навантаження на навколишнє середовище, яке в літній період зростає у зв'язку з туристичними потоками. Також необхідно знижувати витрати для користувачів, пов'язані зі зростанням інфляції, збільшенням вартості проживання в готелях та приватному секторі курортних міст і селищах, іншими непередбаченими витратами відпочиваючих, що знижують доступність для сімей, що зіткнулися з фінансовою проблемою під час відпочинку, наприклад, високою ціною входу на пляжі.

Місцева влада має здійснювати постійний моніторинг ситуації в регіоні, пов'язаної з рекреацією, аналізувати, чи обмежується доступ до доступних важливих громадських об'єктів, зокрема для вразливих груп населення; чи збільшується ризик для здоров'я та безпеки всіх учасників рекреаційної діяльності; чи збільшуються витрати або відповідальність, пов'язані з санітарними вимогами та безпекою модернізації для співробітників та/або споживачів послуг та продуктів.

Інновації, в тому числі пов'язані з рекреацією, стосуються послуг та обладнання, що використовується в процесі їх надання. Це відноситься до меблів, різних пристроїв, спортивного інвентарю та тренажерів, медичного обладнання та іншого. Застаріле і традиційне обладнання (засоби) впливає на якість послуг та потоки рекреантів таким чином: по-перше, знижує ступінь задоволеності користувачів та можливості подальшого використання старих послуг; обмежує можливості розміщення сімей з декількома дітьми, а також задоволення їхніх потреб у повноцінному відпочинку та різноманітності використання наявних у рекреаційного об'єкта послуг; обмежує можливість заробити на нових технологіях та інноваціях, які би зменшили експлуатаційні витрати; знижує можливість запропонувати мешканцям і приїжджим покращення якості життєвих зручностей; пригнічує здатність залучати та розміщувати інвестиції для нового зростання; знижує можливості залучати бізнес до спонсорування заходів та подій.

Необхідно під час складання планів розвитку регіону виявити причини розбіжності між характеристиками нових та старих об'єктів, визначити динаміку соціальної та суспільної безпеки їх використання.

Виявлені стратегії та тактики вирішення завдань створення рекреаційної інфраструктури дозволять регіону забезпечити сталий розвиток.

Рекреаційна інфраструктура покликана створювати необхідні матеріально-технічні, ресур-

сні та загальносистемні умови для ефективної діяльності, спрямованої на оздоровлення людини, відновлення її трудового потенціалу. Донедавна рекреаційна інфраструктура називалася технічними системами забезпечення відпочинку та лікування (профілактики) населення. До рекреаційної інфраструктури зазвичай відносять сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування рекреаційної системи.

Якщо йдеться про курорт, курортна інфраструктура також включає готелі, парки, ресторани, кафе, центри дозвілля (кінотеатри, театри, концертні зали, казино), квітники, фонтани, пляжі, а також специфічні для конкретного курорту лікарні. Культурно-пізнавальний туризм потребує музеїв; діловий – конференц-залів та виставкових комплексів, спортивно-оздоровчий – туристичних баз, готелів, кемпінгів, мережі доріжок для терренкура, плавазасобів, лижних трас та підйомників; купально-пляжну рекреацію забезпечують обладнані пляжі; яхтинг-річкові порти; полювання та рибальство – будинки мисливця та рибалки; розважальний туризм – атракціони та ігрові автомати.

Територіальна рекреаційна система забезпечує рекреаційну діяльність, тому слід говорити не просто про рекреаційну інфраструктуру, а про інфраструктуру рекреаційної діяльності, яка включає такі компоненти, як:

- *спеціалізована рекреаційна інфраструктура*, яка використовується тільки в рекреаційній сфері – установи реалізації туристично-рекреаційних послуг, споруди санаторно-курортної та профілактико-оздоровчої спрямованості, обладнання та оснащення рекреаційних територій, туристично-інформаційні центри;

- *соціальна інфраструктура*, що включає засоби розміщення, заклади харчування, побутові підприємства, підприємства роздрібної торгівлі, споруди для масових культурних та спортивних заходів;

- *універсальна інфраструктура* – транспорт, зв'язок, комунікаційні мережі, інженерні споруди, рекламні служби. У разі дитячого оздоровлення до цих компонентів слід додати освітні заклади, центри дитячої творчості та, враховуючи потреби дітей та юнацтва в саморозвитку та самореалізації – інтернет-центри.

Важливою компонентою рекреаційної інфраструктури є спортивна інфраструктура, до якої належать об'єкти на відкритому повітрі та криті споруди. До критих об'єктів належать: спортивні арени, центри комунікацій, криті басейни, зали для заходів, культурні та молодіжні центри, центри для людей похилого віку. Об'єкти на відкритому повітрі – парки, майданчики для ігор, ігрові комплекси, стежки для прогулянок, відкриті

басейни, павільйони, сади, набережні, причали, поля для гольфу.

Одними з основних ресурсів в оздоровчих регіонах є природа та клімат, які визначають пріоритетний економічний напрям – рекреаційний, що потребує фінансової підтримки для ефективного використання та охорони навколишнього середовища. Організація відпочинку потребує створення необхідних і достатніх умов для життєдіяльності та покращення здоров'я рекреантів, а також тих, хто забезпечує відповідний сервіс. У багатьох країнах особливе значення приділяється відпочинку на свіжому повітрі – «out door recreation», що дозволяє громадянам поряд із фізичною активністю пізнавати свій край чи країну, налагоджувати міжособистісні комунікації, підвищувати громадську культуру. Для забезпечення подібного відпочинку створюється «зелена інфраструктура», звана так на протигагу «сірій інфраструктурі» – традиційним будинкам, транспорту, зв'язку, водотока електропостачання та переробленню відходів. Зелена інфраструктура є частиною рекреаційної інфраструктури, що об'єднує всі споруди для відпочинку та життєдіяльності, а також спортивні, туристичні та культурні об'єкти, зелені зони, водні магістралі, пляжі тощо.

Нині існують різні причини, що спонукають уряди країн та органи місцевого самоврядування приділяти все більше уваги створенню рекреаційної та спортивної інфраструктури. Як зазначається в одному з документів, розроблених у Канаді, «інфраструктура – це не тільки цегла та будівельний розчин, це, по-перше, захист природного довкілля; по-друге, побудова здорового, дбайливого, інтерактивного та творчого суспільства (спільнот); по-третє, зміцнення економіки через розвиток туризму, забезпечення відпочинку та створення робочих місць; по-четверте, побудова здорових розумів і здорових тіл» [2]. Основними передумовами значних капіталовкладень, згідно з рішенням уряду штату Онтаріо, є:

- мешканці Онтаріо мають стати більш фізично активними, щоб протидіяти «епідемії ожиріння»;
- мешканцям Онтаріо потрібен доступ до якісних рекреаційних об'єктів для того, щоб підтримувати здоровий спосіб життя;
- спортивна і рекреаційна інфраструктура регіону перебуває у стані фізичного занепаду, переважна більшість об'єктів відпочинку, що знахо-

дяться в державній власності, були побудовані між 1956 і 1980 роками, і наближається кінець терміну їх корисного використання. При цьому багато мешканців мають недостатню фізичну активність, за результатами опитування, 80% розуміють її важливість, але реально цього не роблять.

Уряд штату задався також такими питаннями: якщо жителі розуміють важливість здоров'я і вони знають, що регулярна фізична активність є істотним фактором для доброго здоров'я, то чому кожен із чотирьох дітей провінції Онтаріо у віці від 2-х до 17-ти років має надмірну вагу чи ожиріння? Чому більше половини дітей віком від 15-ти до 19-ти не є фізично активними і не мають оптимального зростання та розвитку? Чому майже половина дорослих Онтаріо страждають на ожиріння? Можливо, причини й у тому, що немає доступних місць, де можна зайнятися активним відпочинком. Такі місця повинні бути добре організовані, безпечні, багатофункціональні, привабливі та обладнані для відпочинку та спорту. Цей приклад показує, що створення рекреаційної інфраструктури є необхідним не тільки для залучення туристів і тих, хто відпочиває, але й для покращення здоров'я, а отже, і виробничої та суспільної активності громадян, які проживають на рекреаційній території.

Висновки. Зростання конкурентних позицій Центральноукраїнського регіону на світовому і національному туристичних ринках необхідно пов'язувати зі створенням сприятливого інвестиційного клімату на макrorівні (привабливі та передбачувані умови економічної діяльності в країні загалом) та мікрорівні (податкові, митні та інші пільги для підприємств, що спеціалізуються на в'їзному та внутрішньому туризмі) з метою припливу вітчизняного та іноземного капіталу в санаторно-курортне будівництво, модернізацію і реконструкцію здравниць, готелів та оптимізацію інфраструктурних зв'язків, а також проведення спеціальних заходів, націлених на підвищення іміджу Центральноукраїнського регіону на світовому туристичному ринку оздоровчо-рекреаційних послуг, шляхом широкого багатоканального поширення рекламно-інформаційних матеріалів країною, регулярного проведення інформаційно-ознайомчих заходів у зарубіжних державах та їхніх засобах масової інформації, організації рекламних поїздок до Центральноукраїнського регіону представників інших держав та регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажипо О., Путятіна Г. Нормативні аспекти розвитку оздоровчо-рекреаційної рухової активності населення. *Спортивна наука України*. 2018. № 5 (87). С. 3–9.
2. Андреева О., Дутчак М., Благій О. Теоретичні засади оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення. 2020. № 2. С. 59–66.
3. Білякова А. Курортно-рекреаційний потенціал Черкаської області. URL: <https://cherkasy.name/ru/eternal-2708-kurortno-rekreaczionnyj-potenczial-cherkasskoj-oblasti> (Дата звернення 21.10.2023).

4. Белоусова Н. В. Туристско-рекреационное зонирование Черкасской области как метод внедрения инклюзивного туризма в Украине. *Туризм и гостеприимство*. 2020. № 2. С. 44–53.
5. Закревська А. Курортно-рекреаційні ресурси Кіровоградської області. URL: <https://kropyvnytskyi.name/ru/eternal-1664-kurortno-rekreacziionnye-resursy-kirovogradskoj-oblasti> (Дата звернення 26.06.2023).
6. Зараховський О. Є. Культурна спадщина Черкащини як туристичний ресурс: наукометричний аналіз публікацій. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2014. Вип. 15. С. 35–42.
7. Зарубіна А. В., Щербатюк Н. І. Спортивне орієнтування як складова рекреаційно-туристичного потенціалу Кіровоградської області. *Географія та туризм : наук. зб.* Київ : Альфа-ППК, 2020. С. 45–51.
8. Конякін С. М. Оцінка репрезентативності природно-заповідного фонду Черкаської області як основи функціонування регіональної екомережі. *Науковий вісник Чернівецького національного університету*. Чернівці, 2012. С. 58–65.
9. Короткий огляд гірськолижного комплексу «Водяники». URL: <https://funtime.com.ua/active-leisure/vodyaniki>

REFERENCES

1. Azhipo O., Putyatina G. (2018) Normatyvni aspekty rozvytku ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhvoi aktyvnosti naselennia [Normative aspects of the development of health and recreational motor activity of the population]. *Sport science of Ukraine*. Vol. 5(87). P. 3–9.
2. Andreeva O., Dutchak M., Blahiy O. (2020) Teoretychni zasady ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhvoi aktyvnosti riznykh hrup naselennia [Theoretical principles of health and recreational physical activity of different population groups] Vol. 2. P. 59–66.
3. Bilyakova A. (2023) Kurortno-rekreatsiinyi potentsial Cherkaskoi oblasti [Resort and recreation potential of Cherkasy region]. URL: <https://cherkasy.name/ru/eternal-2708-kurortno-rekreacziionnyj-potenzial-cherkaskoj-oblasti>.
4. Belousova N.V. (2020) Turystsko-rekreatsyonnoe zonyroanye Cherkasskoi oblasti kak metod vnedreniya ynkoizyvnoho turyzma v Ukrayne [Tourist-recreational zoning of the Cherkassy region as a method of introducing inductive tourism in Ukraine]. *Tourism and hospitality*. Vol. 2. P. 44–53.
5. Zakrevska A. (2023) Kurortno-rekreatsiini resursy Kirovohradskoi oblasti [Resort and recreation resources of the Kirovohrad region]. URL: <https://kropyvnytskyi.name/ru/eternal-1664-kurortno-rekreacziionnye-resursy-kirovogradskoj-oblasti>.
6. Zarakhovsky O. E. (2014) Kulturna spadshchyna Cherkashchyny yak turystychnyi resurs: naukometrychnyi analiz publikatsii [Cultural heritage of Cherkasy as a tourist resource: scientometric analysis of publications]. *Culture and art in the modern world*. Vol. 15. P. 35–42.
7. Zarubina A.V., Shcherbatiuk N.I. (2020) Sportyvne oriientuvannia yak skladova rekreatsiino-turystychnoho potentsialu Kirovohradskoi oblasti [Sports orientation as a component of the recreational and tourist potential of the Kirovohrad region]. *Geography and tourism: Science*. K.: Alfa-PIK, P. 45–51.
8. Konyakin S. M. (2012) Otsinka reprezentatyvnosti pryrodno-zapovidnoho fondu Cherkaskoi oblasti yak osnovy funktsionuvannia rehionalnoi ekomerezhi [Assessment of the representativeness of the nature reserve fund of the Cherkasy region as a basis for the functioning of the regional eco-network]. *Scientific Bulletin of Chernivtsi National University*. Chernivtsi, P. 58–65.
9. Korotkyi ohliad hirsksolyzhnoho kompleksu «Vodyanyky» [A brief overview of the «Vodyaniki» ski complex]. URL: <https://funtime.com.ua/active-leisure/vodyaniki>.